

KÖNYVAJÁNLÓ

Prága Kfkában

Kafka városa Prága? Természetesen az övé, hisz ott született, ott is halt meg, s élete nagy részét ott töltötte. Aki járt már Prágában, tapasztalhatta, hogy Kafka „szelleme” lépten-nyomon felbukkan, a könyvtől, képeslaptól és pólótól kezdve a bögréken át egészen a kulcstartókig.

Kafka városa Prága? Természetesen az övé, hisz ott született, ott is halt meg, s élete nagy részét ott töltötte. Aki járt már Prágában, tapasztalhatta, hogy Kafka „szelleme” lépten-nyomon felbukkan, a könyvtől, képeslaptól és pólótól kezdve a bögréken át egészen a kulcstartókig. Emléktáblák jelzik, hol, melyik házban született, dolgozott és élt hosszabb-rövidebb ideig. Szikár, kisfiús arca ugyanolyan tartozéka a városnak, mint Joyce Dublinnak.

Ha ismerjük Kafka életének fontosabb állomásait, végigjárhatjuk azokat az útvonalakat, amelyeket annak idején maga is számtalanszor végigjárt, beléphetünk azokba a házakba, amelyekhez valamilyen köze volt, s borsos áron megtekinthetjük a sírját is a jozefovi zsidó temetőben. Aki viszont nem ismeri Kafka prágai életének nyomait, annak melegen ajánlható Klaus Wagenbach Kafka Prágája. A könyv nemcsak gyönyörű kivitelezésű (olyan, amit nem kölcsönkérünk, hanem megvesszük magunknak), hanem egyben felettébb hasznos olvasmány is. Amellett, hogy a családról, magáról és a városról készült korabeli fotók segítségével megismertet bennünket Kafka életének legfontosabb helyeivel (épületek, utcák, parkok), a tájékozódást elősegítendő részletes térképet is közöl, mely egy irodalmi hangulatú prágai kóborlás nélkülözhetetlen kellékévé válhat. Wagenbachot elsősorban az írás és a felolvasás helyei érdeklik, hogy hol kezdte írni Kafka mondjuk az Átváltozást, hol fejezte be A császár üzenetét, s hol olvasta fel barátjának éppen megszületett vagy készülő szövegeit. Ezenkívül számos olyan érdekes, akár még meglepőnek is mondható dolgot tudunk meg Kfkáról, amelyek árnyalják a hivataltól szenvedő, depressziós, odúlakó író képét. Megtudhatjuk például, hogy Max Broddal szívesen látogatott el kabarékba, szerette nézni a kávéházi kártyázókat, az akkoriban megnyíló prágai mozikban is többször megfordult, jó úszó és kiváló evező volt (saját csónakkal is rendelkezett), gyakran kirándult, és 1918-ban rendszeresen eljárt kertészkedni a Gyümölcstani Intézetbe (elképzelem, ahogy szalmakalappal a fején szőlőt metsz...).

Wagenbach avatott városnézésének köszönhetően Prága térképe lassan megtelik az író életének nyomait jelző pontokkal és számokkal. Felvetődik a kérdés, hogy vajon műveiben (mindenekelőtt elbeszéléseire és regényeire gondolok itt) megjelenik-e, s ha igen, mennyire felismerhetően a száztornyú város valamely részlete? Mivel Prágában élt és alkotott, s kevesen tudják, hogy hosszúnak nem mondható élete folyamán (1883–1924) gyakran utazott, hajlamosak vagyunk a kfkai művek cselekményterét konkrét városi terekkel azonosítani. S ez nem laikus olvasói reakció csupán: Néhány évvel ezelőtt, amikor egy Pécsen rendezett interdiszciplináris városkonferencián az irodalmi Prágáról beszéltem, az előadók egyike hiányolta áttekintéséből Kafka műveit. Számára ugyanis magától értetődőnek tűnt, hogy a német író regényeiben megjelenő városi tér Prága, vagy legalábbis annak némileg stilizált képe. Tényleg így volna? Akkor és ott kételyeimnek adtam hangot, mondván, hogy erre semmi sem utal a szövegekben, vagyis ez csak némileg önkényes életrajzi alapú olvasói belemagyarázás. Ezt ma is így gondolom, jóllehet Wagenbach igyekszik meggyőzni az ellenkezőjéről. Egy esetben engedtem csupán: az Egy küzdelem leírásában tényleg felismerhetők és nevesítettek bizonyos utcák, szobrok és épületek. (Az egy más kérdés, hogy ez az irodalmilag megjelenített Prága nem kevésbé fiktív, mint a Nyihahák országa. De ezt most hagyjuk.) A többi, a szerző által is említett műben viszont nem találkoztunk hasonlóval. Sem Az ítélet, sem A Kínai Fal építése, sem pedig A per esetében a szöveg alapján nem bizonyítható a történet „prágaisága”. Felettébb vitatható azt állítani vagy sejtetni, hogy Georg Bendemann a Čech-híd korlátjába kapaszkodik, mielőtt öngyilkos lesz (101.), hogy az 1360-ban emelt Éhségfal látványa ihleti Kfkát a Kínai Falról szól novella megírására (97.), hogy Josef K. a Szent Vitus székesegyházban hallgatja meg a paptól a kapuór-parabolát (106.), s utána nem sokkal a strahovi kőbányában végeznek vele (99.).

Az előbbi gondolatmenet szempontjából különös figyelmet érdemel A per 9. fejezetének (A domban) egyik epizódja. Ebben Josef K. azt az utasítást kapja felettesétől, hogy a cég egy olasz üzletársának mutassa meg a város nevezetességeit. Ő úgy dönt, hogy a domban kalauzolja őt körbe. A külföldi vendég azonban nem érkezik meg a délutáni találkára. Josef K. egy ideig még várakozik rá a sötét és hideg templomban, s amikor már épp menni készül, akkor szólítja őt meg (mégpedig a nevéen) egy pap, akivel beszédbe elegyedik. K. egy könyvet szorongat a kezében, amit amaz imakönyvnek néz: „Mi van a kezében? Imakönyv? – Nem – felelte K. –, album a város látnivalóiról. – Tedd le – mondta a pap. K. oly hevesen hajította el az albumot, hogy kinyílt, és gyűrött lapokkal csúszott egy darabig a kövön.” (Szabó Ede fordítása) Nem látjuk a könyv címlapját, nem tudjuk, mely város fotóit tartalmazza, s Josef K. mozdulata mintha azt sugallná, hogy talán nem is olyan fontos ez.

Biztos vagyok azonban benne, hogy ha Wagenbach könyve lett volna a kezében, nem hajította volna el olyan nemtörődöm módon.

Klaus Wagenbach: Kafka Prágája. Irodalmi útikalauz. Fordította: Czeglédi András. Atlantisz Kiadó, Budapest, 2006, 146 oldal

BENYOVSZKY KRISZTIÁN

<http://www.uj szo.com/clanok.asp?cl=181353>

[2007. 02. 24.]

